

Увод

Музиката е изкуство, което отразява явленията от живата действителност, предава чувствата, породени от тази действителност в душата на човека. Тя е изкуство, притежаващо могъща сила на въздействие (4,стр.74).

Близка и любима музиката заема голямо място в живота на детето от предучилищна възраст и е едно от най-емоционалните и силни средства за възпитателно въздействие върху тях. Въздействието на музиката върху чувствата на децата е неповторимо. Музикалното възпитание допринася за внасянето на бодрост и красота в ежедневието на децата, техните игри, бит и труд.

Правилно построеното музикално възпитание има голямо значение и за физическото развитие на децата. Пеенето, провеждано при правилна стойка и на чист въздух, е прекрасно средство за дихателната гимнастика, която развива белите дробове и гръдния кош на децата и прави по-равномерно и по-дълбоко тяхното дишане. Музиката създава добро и радостно настроение, тонизира детския организъм и активизира детските движения. Музикалните игри и танци допринасят за физическото укрепване на децата и за развитието на техните основни движения, правят ги по-точни и по-плавни, децата привикват да ги изпълняват в определен интервал от време. Мелодичните песни с подходящо съдържание способстват за създаване и затвърдяване у децата на редица здравни навици и навици за лична хигиена (5, стр.318-319).

Музиката винаги извиква определена двигателна реакция у децата, настроение и желание да изразят преживяванията си чрез движение. Учителката привиква децата да насочват своите движения в съответствие с характера и съдържанието на музиката. Тя поощрява тяхната инициатива и находчивост, съдейства за реализиране на художествения образ в съответствие със замисъла на композитора(5, стр.321).

Чрез инсценировка на песенния репертоар, изпълнение на музикално-двигателни игри и танци се търси връзката с направление- физическа култура. При всички движения се търси красотата им, като се съчетават ритмично и емоционално с музиката, а вниманието на децата се насочва към синкретичната природа на игрите и танците; към

наблюдение на образно-емоционалното единство на музика и движение и отразяване на това единство. Децата сами трябва да почувстват, че от изразителността на движенията зависи красотата на "картината", която те изграждат при инсцениране на дадена песен. Движенията им доуточняват героя, децата обогатяват представите си за него(6, стр.16).

Връзка между задачите на музикалното и на физическото възпитание

Задачите на музикалното и на физическото възпитание не се покриват, но могат да имат най-пряка връзка. Тя е взаимна, защото детето най-добре усвоява дадена мелодия, когато има възможност да я възприеме с повече анализатори и особено с двигателния анализатор. Подвижните игри с правила при съчетаване с музика решават комплекс от задачи, отнасящи се едновременно до физическото и естетическото възпитание. От една страна, музикалните фрази се свързват с правилата на играта и улесняват децата при спазването им при проявата на самостоятелност. От друга, те стимулират изпълнението на движенията и тяхното съгласуване; увеличават издръжливостта и повторността както в игрите, така и в останалите физически упражнения.

У децата се формират и диференцират условни рефлексии, свързани със съдържанието и задачите на режимните моменти. Такива връзки се създават и при използване на музиката при утринната гимнастика, като тук смяната на мелодията означава смяна на упражнението и движението. Следователно музиката не просто отмерва ритъма, а и свързва с механизми, улесняващи дейността и даващи възможност за повторност и самостоятелност. Когато децата възприемат нови знания, музиката се появява след цялостната представа за движението или за цялостното извършване на действията, за да стимулира правилното му извършване. Оттук и необходимостта от различна музика при видовете дейности. Утринната гимнастика по своята същност изисква бодра музика с ритмично темпо.

В заниманията по физическо възпитание могат да се решават и затвърдяват задачите и на музикалното възпитание. Интегративните взаимовръзки между тези две дейности в детската градина се обуславят от техните цели и задачи(2, стр.14).

Интегративна връзка между музикално-двигателното и физическото възпитание

Идеята за използване на движенията като средство за изразяване на музиката, за музикално развитие на децата не е нова. Най-значимо и системно тя е разработена в началото на XX век от швейцарския музикант и педагог Е. Жак-Далкроз. Системата на музикално възпитание с помощта на ритмични движения, които са тясно свързани с музиката, има за цел според Далкроз да доведе децата до “усещане” на музиката. За това в строга последователност на занятията с музика той формира у децата емоционална отзивчивост и творческо въображение. далкроз не само подчертава емоционалното въздействие на музиката, но и го издига като основно положение в разработената от него система. Емоциите, предизвикани от музиката, се изразяват в движения отразяващи музикалното произведение.

Единството на музика и движения активно се пропагандира от известни майстори на балетното изкуство(Айседора Дънкан, Г.Уланова,Плисецкая) като синтез, който се явява средство за естетическо, нравствено, умствено и физическо възпитание на децата.

Музикално-ритмическото възпитание заема широко място в системите на музикалното възпитание, разработени от едни от най-известните музикални педагозиК.Орф, Т. С. Бабаджан, Н. А. Метлов, Н. А. Ветлугина.

В практиката на детските заведения за деца от ранна и предучилищна възраст, както и в музикално-педагогическата литература, “музикално-ритмичните движения” и

“движения под музика” се отъждествяват. Утринната гимнастика, подвижните игри, физическите упражнения и т.н. са движения под музика и тяхното предназначение и задача е овладяването на различни движения, т.е. формирането на двигателни навици и умения с помощта на музиката. В този случай музиката е средство, което подпомага, създава условия за ефективно овладяване на движенията(1, стр.114-115).

Музикално-ритмичните движения подпомагат формирането на редица качества като ловкост, бързина, плавност, изразителност, ансамловост в изпълнението на детето(1, стр.115).

Основните дейности, които могат да влязат в интегративни връзки, са, от една страна, двигателната дейност, включваща общоразвиващи упражнения и игри, а, от друга- движенията с музика. Двете дейности имат общи компоненти- ритъм, моторика, емоционалност и затова интегрирането им позволява да се използват съответните технически и изразни елементи за формиране и усъвършенстване както на тясно специалните способности, така и за цялостното развитие на детската личност.

В различните форми на двигателния режим в детската градина музиката трябва да бъде подчинена на поставените задачи. Това улеснява изпълнението на образователно-възпитателните задачи в двата вида дейности, а именно: затвърдяване и разширяване на музикалните знания на децата, усъвършенстване на двигателно-ритмичния им усет, развитие на музикалния им слух, памет, творческо въображение и др. Използван в различните двигателни форми, музикалният съпровод спомага за по-бързото организиране и ориентиране на децата в пространството, за по-ефективно изграждане и усъвършенстване техниката на движението, ритмичност, координация, точност, синхрон при изпълнение на упражненията.

Музиката може да се използва по два начина: когато движенията са съгласувани строго с метроритъма, темпа и динамиката на музиката и когато тя е фон за внасяне на емоционалност, за подпомагане изпълнението на двигателните задачи и за регулиране на движението.

При изпълнение на строевите и общоразвиващите умения децата възприемат непринудено показваните упражнения. Важно методическо изискване е тяхното качествено изпълнение, тяхната изразителност и красота. Вниманието на малките се

насочва към правилно изходно положение, точна координация, синхрон на движенията с музиката, красива стойка. За целта могат да се използват детските песни “На лов”, “Войници”, “Капитан”.

Системното изпълнение на физическите упражнения със синхронизиран и адекватен на движенията музикален съпровод, създаващ емоционална основа на образователно-възпитателния процес по физическо възпитание и служещ за стимулатор и условен дразнител при овладяване на движенията се явява и фактор за формиране на музикално-естетически вкус. Активното възприемане на музиката по време на двигателните действия позволява на децата да се запознаят със съдържанието на музикалните произведения, с постройката им, с ритъма и някои други характерни особености.

В сюжетно-подвижните игри естествено-приложните упражнения са водещи, а музикалният съпровод е подчинен на задачите на обучението.

В обучението по физическо възпитание, системно провеждано с музикален съпровод, децата привикват със слушането на музикалните произведения така, както и в занятията по музика. Те се стараят не само да доловят техния характер, но и двигателно да го възпроизвеждат, да изразяват с движенията си техния ритъм, темп, динамика, съгласно изискванията на учебния процес. По този начин се подпомага формиращата се у тях музикална грамотност и култура, т.е. налице е осъществена интегративна връзка.

Народните игри и хора, които се използват, предизвикват положителни емоции, снижават умората и задържат по-продължително време вниманието на децата върху двигателната задача. Чрез въвеждане на хороводни и танцови стъпки, елементи-потропване, почукване, пружиниране, приклякване и други, децата не само усвояват националните игри и хора, но се постига и значително развитие на ритмичния усет, както и възпитаване на нравствени качества и патриотични чувства.

Във формите на физическото възпитание се решават и задачи на музикалното възпитание. С един целенасочен подбор на музикални произведения, подходящи и за нуждите на физическото възпитание, наситено с ритмично изпълнявана двигателна дейност или сюжетни подвижни игри, се подпомага:

- v формиране и интерес към музикалното изкуство;

- v развитие на музикално-сензорните усещания(за височина, трайност, сила, тембър) и основните музикални способности- музикален слух и метроритмично чувство(ладово чувство, музикално-слухови представи, двигателни реакции);

- v ориентиране в пространството при изпълнение на игри и танци;

- v формиране на музикално-естетически вкус, умение и навици за ритмичност, координация, ансамловост, изразителност при игровите изпълнения и танците;

- v формиране на творческо отношение към музиката;

- v възпитаване на нравствено-естетически чувства чрез музиката и движенията и др.

Така при комплексно-интегралния подход, като се използват по най-разнообразен начин физически упражнения, подвижни игри и музикален репертоар се постига удовлетвореност на децата от активна и пълноценна двигателна и музикална дейност(2, стр.14-15).

Развитие на музикално-двигателните и изпълнителските способности

Най-рано детето започва да дешифрира музикалния поток чрез движения. Още М.Маркелов(1926 г.), като анализира генетичната основа на музикалния жест, стига до извода, че човек от детска възраст реагира на музика с определени пластични движения или танц. Тези реакции, установява той, по своя ритъм и специфичност напълно съответстват на ритъма и особеностите на музикалната творба, или децата още от най-ранна възраст трансформират звуковите образи в пластични форми.

Изследванията относно развитието на способността за изпълнение на музикалната творба чрез музикално-ритмични движения показват, че децата още в края на първата година реагират на музиката с движения, отразяващи в най-общи щрихи нейния характер и ритъм. В началото на втората година децата започват да отразяват в движенията си промените в темпото, характера на музиката, началото и края на произведението. С възрастта у тях се формира умението да отразяват точно в движенията си промените в динамиката, настъпилия контраст между дяловете на музикалното произведение. Децата от предучилищна възраст с лекота отразяват в движенията си не само динамичните и темповите промени, но и метричната пулсация.

Много рано децата откликват на жанра на музикалното произведение. През третата година децата узнават "марша" и започват да извършват характерни за марш и хоро движения. В тази възраст децата усещат също особеното в танца, но точното му изпълнение се наблюдава при 4-6 годишните деца. Неравноделните размери на българските хора и танци се усещат от децата твърде рано и се отразяват в специфични движения (хващане на хоро, слагане ръце на кръста, размахване на кърпа). Децата в предучилищна възраст изпълняват трудно основните стъпки на дайчово, пайдушко, македонско хоро.

Способността на изпълнение на музикално-игров образ започва да се развива още през втората година от живота на децата. Когато музикалната творба (песен, инструментална пиеса) пресъздава близък за децата образ, сюжет, то те откликват импулсивно, емоционално и с желание извършват съответните музикално-ритмични движения. Развитието на способността за възпроизвеждане на музикално-игров образ започва с извършване на отделни движения, илюстриращи текста на песента (1,1-1,6 г.), преминава в извършване на еднотипни, характерни за определени персонажи движения (1,7-2 г.), за да достигне още в края на втората година до предаването на определен сюжет (образ в развитие). Възпроизвеждането на музикално-игров образ при инструментална пиеса е характерно за 3-6 г. деца, като постепенно от сюжетните музикални игри той се прехвърля в характерните танци. Децата могат не само да предадат специфичното за всеки персонаж, но и с много повече изразителност в движенията. При изпълнението на танците у децата се наблюдава координираност, ансамбловост, вживяване и удоволствие. Те обичат да изпълняват както танци с фиксирани движения, така и с нефиксирани движения.

Още от ранна възраст децата започват да учат наименованията на танците на отделни стъпки, на елементи от стъпки. Запознаването на децата от предучилищна възраст с елементарни понятия, ползвани в хореографията, е не само възможно, но и

наложително. Това повишава тяхната музикална образованост и им помага в осъзнаване и разбиране на изпълняваните от тях музикално-ритмични движения.

Методична система на музикално-ритмичното възпитание

Включването на децата в музикално-ритмичните движения означава, че те имат вече определен двигателен опит, създадени двигателни навици и умения, т.е. те са усвоили някои движения, които могат да използват при пресъздаване на музиката. Този двигателен опит най-често се създава чрез физическите упражнения, подвижните игри, ритмичните упражнения, застъпени в заниманията по физическа култура, утринна гимнастика, спортни празници(1, стр.118-119).

Музикалните произведения, върху които се построяват игрите и танците, се характеризират с емоционалност, художествени достойнства и достъпност, т.е. ясно изразен принцип на контрастност и повторност в музиката, несложен ритъм, открояващи се динамични и темброви изменения.

Малко място в репертоара на детската градина се отделя на народните игри и танци. Необходимо е те да бъдат органично свързани с цялостната работа за създаване на музикално-двигателни умения.

При определяне на музикалната игра(танцът), която ще бъде разучавана от децата, педагогът трябва да има в предвид:

- доколко тя ще допринесе за по-нататъшното осъществяване на задачите на музикално-двигателното развитие на децата, свързани с формиране на интерес и потребност към музикално-ритмичната дейност и танцови умения ;
- каква степен на трудност ще преодолеят децата с нейното разучаване, което ще тласне музикално-двигателното развитие напред;
- как ще съдейства за осъществяване задачите на останалите форми на музикалната дейност и останалите раздели от възпитателната работа в детската

градина.

Усвояването на музикалната игра(танцът) започва с прослушването на нейната музика и разкриването на нейното съдържание.

Изразителното изпълнение на песента или инструменталната пиеса, върху която е изградена музикалната игра, създава благоприятна емоционална атмосфера, осигуряваща по-лекото, по-точното и по-пълното възприемане на нейното съдържание, както и повишаване интереса и желанието у децата за включване в нейното изпълнение. Освен използването на нагледно-слухов похват при изграждане представата за музикалната игра(танц) голямо място има и ползването на нагледно-зрителния похват. Показът в случая играе роля на илюстрация, разкриваща съдържанието на музикалното произведение, отразено и изразено в движения. Следователно цялостното възприемане на музикалната игра- възприемане на музика и движения, изисква изпълнение на играта. За някои музикални игри това се реализира твърде леко и добре, като педагогът изпълнява движенията при песента или инструменталната съпровод. Има обаче игри, при които показът на движенията се затруднява, тъй като те предполагат повече участници. В тези случаи педагогът ползва словесни похвати(описание на движенията, обяснение на съдържанието на играта), които умело свързва с показва или частичния показ.

По време на слушането на музиката на музикалната игра(танцът) децата се включват с движения и овладяват отделните елементи на играта в седнало положение. В същото време тези действия подпомагат разбирането на съдържанието на музикалното произведение, а оттам и на музикалната игра(танцът).

След запознаване на децата с музикалната игра(танцът) се преминава към непосредственото овладяване на движенията при съпровода на музиката. Движенията се усвояват най-напред при прякото участие на педагога(показа) и неговото словесно обяснение на всяко движение, на смяната на движенията съобразно промяната в музиката. Включването на децата от ранна възраст в изпълнението на музикалната игра е добре да стане постепенно, на групи от по 5-6 деца. Впоследствие техният брой се увеличава и накрая се включват всички деца. От една страна, това дава възможност на педагога да покаже, да помогне, да коригира движенията, изпълнявани от децата, а от друга- самите деца да наблюдават, да опитват, да изпълняват движенията. След време децата изпълняват музикалната игра само при словесните указания на педагога, които са насочени главно към промяната на движенията съобразно промяната на музиката. Словото, ясно и подчертано от съответната на смисъла интонация, помага на

децата да разберат как и кога трябва да изпълняват дадено движение. През този етап на усвояване на музикалната игра(танц) широко е застъпено като методичен похват упражнението. Упражняването на определено движение или отделни негови елементи подпомага по-бързото и по-доброто усвояване на играта.

Следващият етап от усвояването на музикалната игра(танцът) е този на усъвършенстване на изпълнението на движенията, в който намира място изработването на ансамловост и изразителност.

При музикалната игра(танцът), разглеждана като смислово свързана верига от музикално-ритмични движения, представата за всяко следващо движение е по-точна, по-будна, когато е получена по пътя на спойката между показата и словесното обяснение относно особеностите в музиката и промените в нейното звучене. Тогава музиката започва да играе роля на основен подбудител за извършване на музикално-ритмичните движения, а словото на педагога е средство, което помага на децата да осъзнаят, да уточнят и задълбочат връзката на движенията с музиката.

За музикално-ритмичните движения като самостоятелна музикална дейност се ползват следните форми:

ü изпълнение на музикалните игри и танци в заниманията;

ü изпълнение на музикални игри и танци в различните моменти от деня на децата в детската градина;

ü изпълнение на музикалните игри и танци в различните развлечения и празници.

Музикално-ритмичната дейност е необходимо условие за музикалното развитие и възпитание на децата от ранна и предучилищна възраст, което им осигурява възможността да усетят, преживеят и осъзнаят съдържанието на музикалната творба(1, стр.119-121).

Собствено мнение по темата

За да станат по интересни, за да се избегне непривлекателността или еднообразието на изпълнение на упражненията от утринната гимнастика, занятията по физическа култура може да се използва музика.

Чрез своето активно участие в различните форми на физическата култура децата придобиват двигателно-сетивен опит. Ако добре се организира физическото възпитание, то съдейства за формиране на правилно телодържане-предпазва от гръбначни изкривявания, подобрява се дейността на вътрешните органи и системи в детския организъм.

Музиката създава емоционални преживявания, настроение, активизира децата за изпълнение на физическите упражнения. Но в същото време развива и тяхната музикалност.

Когато има музикален съпровод при физическите занимания учителят няма нужда да дава излишни команди. Той може да обърне внимание повече на правилното изпълнение на упражненията, дали има съгласуваност на движенията с музика, това ще съдейства и за развитието на ритмичното чувство.

Основните движения, които се изпълняват-ходене, бягане, като се съчетаят с бърза, енергична, жизнерадостна музика ще създадат положителни емоции. При общоразвиващите упражнения, където има плавни движения на ръцете, наклони на тялото може да се съчетае с музика със спокоен характер. При изпълнението на физическите упражнения с музика децата се освобождават от двигателна енергия, дава се възможност за емоционални преживявания, създава се положителна емоционална нагласа.